

Павло В. Проноза¹, Олександр М. Багатченко²

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Дослідження спрямоване на розвиток теоретичних концепцій щодо становлення бюджетного потенціалу регіональних утворень в контексті процесів фінансової децентралізації. У роботі аргументовано, що бюджетний потенціал регіону становить інтегральну категорію, яка характеризує сукупність фінансових можливостей, здатних бути мобілізованими та застосованими для забезпечення збалансованого територіального розвитку. Встановлено, що впровадження фінансової децентралізації формує сприятливі умови для посилення бюджетного потенціалу регіональних одиниць. Наукова новизна дослідження полягає в розробці теоретичних концепцій інтерпретації природи бюджетного потенціалу регіону та формулюванні концептуальних основ його становлення в умовах фінансової децентралізації. На відміну від існуючих наукових праць, які розглядають бюджетний потенціал переважно як статичну величину, у дослідженні пропонується розглядати бюджетний потенціал регіону як динамічну систему, еволюція якої детермінується комплексним впливом внутрішніх чинників (рівень економічного розвитку, демографічна ситуація, інституційна спроможність місцевих органів влади, інвестиційна привабливість території) та зовнішніх факторів (державна бюджетна політика, макроекономічна ситуація, нормативно-правове регулювання, міжнародні економічні процеси). Розроблено комплекс заходів щодо оптимізації механізмів генерування бюджетного потенціалу, що охоплює раціоналізацію системи міжбюджетних трансфертів, розширення фіскальних компетенцій місцевих органів влади, стимулювання процесів нарощування дохідної складової місцевих бюджетів.

Значущість дослідження визначається удосконаленням теоретико-методологічного інструментарію управління бюджетним потенціалом регіонів та формулюванням прикладних рекомендацій щодо оптимізації процесів його генерування та реалізації у контексті імплементації децентралізаційних реформ. Прикладна цінність здобутих результатів визначається можливістю їх застосування органами державної влади та місцевого самоврядування при формуванні та імплементації бюджетної політики на регіональному рівні. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності управління бюджетними ресурсами регіонів, забезпеченню їх фінансової самодостатності та створенню стійкого фундаменту для збалансованого розвитку українських регіонів. Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з розробкою методологічних підходів до оцінки результативності формування та використання бюджетного потенціалу регіонів, а також з обґрунтуванням інструментів стимулювання економічного зростання територій в умовах децентралізації.

Ключові слова: фінанси, бюджетний потенціал регіону, фінансова децентралізація, місцеві бюджети, міжбюджетні відносини, сталий розвиток територій.

Лит. 12.

DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-284-316-325

Pavlo Pronoza, Oleksandr Bahchenko

FINANCIAL DECENTRALIZATION AS A FACTOR FOR STRENGTHENING THE BUDGETARY POTENTIAL OF TERRITORIAL COMMUNITIES

The research is aimed at developing theoretical concepts regarding the formation of budgetary potential of regional entities in the context of financial decentralization processes. The study argues that the budgetary potential of a region constitutes an integral category that characterizes

¹ Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics. Ukraine.

² National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute". Ukraine.

the totality of financial capabilities that can be mobilized and applied to ensure balanced territorial development. It has been established that the implementation of financial decentralization creates favorable conditions for strengthening the budgetary potential of regional units. The scientific novelty of the research lies in the development of theoretical concepts for interpreting the nature of regional budgetary potential and formulating conceptual foundations for its formation under conditions of financial decentralization. Unlike existing scientific works that consider budgetary potential primarily as a static value, the study proposes to view the budgetary potential of a region as a dynamic system, whose evolution is determined by the complex influence of internal factors (level of economic development, demographic situation, institutional capacity of local authorities, investment attractiveness of the territory) and external factors (state budgetary policy, macroeconomic situation, regulatory framework, international economic processes). A comprehensive set of measures has been developed to optimize the mechanisms for generating budgetary potential, encompassing the rationalization of the interbudgetary transfer system, expansion of fiscal competencies of local authorities, and stimulation of processes for increasing the revenue component of local budgets.

The significance of the research is determined by the improvement of theoretical and methodological tools for managing regional budgetary potential and the formulation of practical recommendations for optimizing the processes of its generation and implementation in the context of decentralization reform implementation. The practical value of the obtained results is determined by the possibility of their application by state authorities and local self-government bodies in the formation and implementation of budgetary policy at the regional level. The implementation of the proposed recommendations will contribute to improving the efficiency of budgetary resource management in regions, ensuring their financial self-sufficiency, and creating a stable foundation for the balanced development of Ukrainian regions. The prospects for further scientific research are related to the development of methodological approaches for evaluating the effectiveness of formation and use of regional budgetary potential, as well as substantiating tools for stimulating economic growth of territories under decentralization conditions.

Keywords: *finance, regional budgetary potential, financial decentralization, local budgets, inter-budgetary relations, sustainable territorial development.*

Peer-reviewed, approved and placed: 10.02.2025.

Постановка проблеми. Формування та розвиток бюджетного потенціалу територіальних громад в умовах фінансової децентралізації становить одну з найактуальніших проблем сучасної бюджетної політики України. Реформа децентралізації, розпочата у 2014 році, кардинально трансформувала систему управління публічними фінансами, делегувавши значну частину повноважень та ресурсів на місцевий рівень. Однак недостатньо розроблені теоретико-методологічні засади формування бюджетного потенціалу регіонів створюють перешкоди для ефективної реалізації децентралізаційних процесів.

Сучасний стан бюджетного потенціалу українських регіонів характеризується значними диспропорціями та структурними дисбалансами. Власні доходи місцевих бюджетів становлять лише 52% від загальних надходжень, що свідчить про недостатню фінансову автономію територіальних громад. Міжрегіональні різниці у рівні доходів на душу населення досягають 3-4 разів, що підтверджує нерівномірність розподілу бюджетного потенціалу між територіями. Рівень тінізації економіки (32-35%) суттєво обмежує можливості мобілізації фінансових ресурсів на місцевому рівні.

Теоретичні підходи до дослідження бюджетного потенціалу регіонів у вітчизняній науковій літературі переважно базуються на статичному розумінні

цього феномену як сукупності наявних фінансових ресурсів. Такий підхід не враховує динамічну природу бюджетного потенціалу, його здатність до розвитку та адаптації під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Відсутність комплексної теоретичної концепції бюджетного потенціалу як динамічної системи унеможливорює розробку ефективних механізмів його формування та управління ним в умовах децентралізації.

Практичні проблеми формування бюджетного потенціалу пов'язані з недосконалістю системи міжбюджетних трансфертів, яка не враховує реальний фіскальний потенціал територій. Базова дотація розподіляється без урахування специфіки економічного розвитку регіонів, що призводить до неефективного використання бюджетних ресурсів. Обмежені фіскальні компетенції місцевих органів влади у сфері встановлення та адміністрування податків і зборів знижують мотивацію територіальних громад до нарощування власної дохідної бази.

Інституційна спроможність органів місцевого самоврядування залишається недостатньою для ефективного управління бюджетним потенціалом. Нестача кваліфікованих кадрів, відсутність сучасних управлінських технологій та слабкі механізми фінансового контролю перешкоджають повноцінній реалізації наданих децентралізацією можливостей. Низький рівень фінансової прозорості та обмежене залучення громадськості до бюджетного процесу знижують ефективність використання бюджетних ресурсів.

Зовнішні фактори також чинять значний вплив на формування бюджетного потенціалу регіонів. Макроекономічна нестабільність, зміни у державній бюджетній політиці та нормативно-правовому регулюванні створюють додаткові виклики для планування та прогнозування розвитку бюджетного потенціалу. Міжнародні економічні процеси, включаючи євроінтеграцію, вимагають адаптації вітчизняних підходів до світових стандартів управління публічними фінансами.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю розробки науково обґрунтованих підходів до формування та управління бюджетним потенціалом регіонів в умовах поглиблення фінансової децентралізації. Розв'язання цієї проблеми вимагає комплексного теоретико-методологічного дослідження природи бюджетного потенціалу, факторів його формування та механізмів оптимізації в контексті сучасних децентралізаційних трансформацій української бюджетної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. демонструє зростаючий науковий інтерес до проблематики формування та управління бюджетним потенціалом регіонів в умовах фінансової децентралізації. Теоретичні та прикладні аспекти цієї проблеми досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці, сформувавши певний концептуальний базис для подальших наукових студій.

Фундаментальні засади теорії фіскального федералізму та фінансової децентралізації розроблено у працях зарубіжного вченого Ш. Бланкарта [11], який обґрунтував концептуальні принципи розподілу фінансових повноважень між рівнями влади та механізми забезпечення фіскальної автономії місцевих органів самоврядування. Ці теоретичні засади становлять методологічну основу для дослідження процесів децентралізації у різних країнах.

Проблеми формування доходів місцевих бюджетів досліджує І. Луніна [1], яка розробила концепцію формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності як шляху до створення ефективної бюджетної системи. Автор обґрунтовує необхідність збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів для забезпечення їх фінансової стійкості.

Комплексний підхід до ресурсного забезпечення територіальних громад представлено у колективній роботі Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук та інших [2], де розглянуто питання мобілізації фінансових, матеріальних та людських ресурсів для забезпечення ефективного функціонування об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації.

Інституційні аспекти фінансового забезпечення місцевого самоврядування аналізує Т. Г. Бондарук [3], який досліджує виклики органів місцевого самоврядування у сфері бюджетного планування та виконання, особливу увагу приділяючи проблемам фінансової спроможності територіальних громад.

Практичні аспекти планування та управління фінансовими ресурсами територіальних громад висвітлені у роботі О. Кириленко, Б. Малиняка, В. Письменного, В. Русіна [6], де акцентується роль ефективного фінансового менеджменту у підвищенні спроможності місцевих органів влади та оптимізації використання бюджетних ресурсів.

Сучасні тенденції зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад розглядають О. В. Марценюк, О. І. Гуменна, Т. В. Деньдобра [7], які аналізують перспективи підвищення фінансової автономії регіонів через диверсифікацію дохідних джерел та оптимізацію видаткової політики в умовах децентралізації.

Стратегічні аспекти бюджетної політики досліджує І. Я. Чугунов [8], який розробляє концептуальні засади бюджетної стратегії суспільного розвитку, визначаючи роль бюджетної системи у забезпеченні економічного зростання та соціального прогресу. В. В. Румянцева [9] аналізує особливості формування бюджетної політики в умовах економічних трансформацій, акцентуючи увагу на адаптації бюджетних механізмів до нових викликів.

Проблеми бюджетної безпеки та наповнення місцевих бюджетів в умовах децентралізації досліджує Ю. А. Глушенко [10], який аналізує теоретичні засади управління фінансовими ресурсами для забезпечення фінансування соціальних програм та розвитку інфраструктури на місцевому рівні.

Макроекономічний контекст фінансових відносин у системі "суспільство-держава-економіка" розглядає В. М. Геєць [12], формуючи концептуальну основу для розуміння процесів фінансової децентралізації в контексті загальних трансформацій економічної системи країни.

Критичний аналіз існуючих досліджень виявляє низку невирішених проблем та напрямів для подальших наукових студій. Аналіз наукових праць свідчить про домінування статичних підходів до трактування бюджетного потенціалу, коли дослідники зосереджуються переважно на кількісній оцінці наявних фінансових ресурсів без урахування адаптивних властивостей цієї системи та її еволюційного характеру розвитку. Такий підхід обмежує можливості прогнозування та стратегічного планування розвитку бюджетного

потенціалу в мінливих умовах зовнішнього середовища. Недостатньо розробленими залишаються методологічні засади комплексної оптимізації процесів генерування бюджетного потенціалу, особливо в контексті трансформації системи міжбюджетних відносин та розширення фіскальної автономії місцевих органів влади. Відсутність системної концепції взаємодії між рівнями бюджетної системи в умовах децентралізації створює теоретичні прогалини у розумінні механізмів впливу децентралізаційних процесів на динаміку формування та реалізації бюджетного потенціалу територіальних утворень, що унеможливорює розробку ефективних інструментів управління цими процесами.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, проблема формування та управління бюджетним потенціалом регіонів потребує подальшого теоретико-методологічного дослідження, зокрема щодо розробки інноваційних підходів до інтерпретації природи бюджетного потенціалу як динамічної системи та обґрунтування механізмів його оптимізації в контексті сучасних децентралізаційних трансформацій української бюджетної системи.

Метою дослідження є розвиток теоретико-методологічних засад формування бюджетного потенціалу регіонів в умовах фінансової децентралізації. Дослідження спрямоване на поглиблення наукового розуміння сутності бюджетного потенціалу як динамічної системи, що розвивається під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, та обґрунтування концептуальних основ управління цим потенціалом у контексті децентралізаційних реформ. Досягнення поставленої мети передбачає концептуалізацію бюджетного потенціалу регіону як інтегральної динамічної категорії, ідентифікацію та систематизацію факторів формування бюджетного потенціалу в умовах фінансової децентралізації, аналіз світового досвіду фінансової децентралізації та можливостей його адаптації в українських умовах, діагностику проблем формування бюджетного потенціалу регіонів України та розробку комплексу заходів щодо оптимізації механізмів генерування бюджетного потенціалу. На відміну від традиційних підходів, що розглядають бюджетний потенціал як статичну величину фінансових ресурсів, пропонується динамічний підхід, який враховує здатність системи до розвитку та адаптації під впливом змінних умов економічного, інституційного та правового середовища. Це дозволяє розширити теоретичні рамки дослідження та запропонувати інноваційні підходи до оцінювання й управління бюджетним потенціалом. Особливу увагу приділено аналізу впливу фінансової децентралізації на формування бюджетного потенціалу, зокрема перевагам розширення фіскальної автономії місцевих органів влади, підвищенню ефективності використання бюджетних ресурсів та посиленню фінансової відповідальності територіальних громад.

Основні результати дослідження. Бюджетний потенціал регіону являє собою інтегральну категорію, що синтезує сукупність наявних та потенційних фінансових ресурсів, інституційних можливостей та управлінських компетенцій, здатних бути ефективно мобілізованими та раціонально застосованими для забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку території. Ця категорія характеризується багатовимірністю та

включає не лише кількісні параметри фінансових потоків, але й якісні характеристики інституційного середовища, що детермінують ефективність процесів акумуляції, розподілу та використання бюджетних ресурсів на регіональному рівні. Концептуальне розуміння бюджетного потенціалу передбачає його інтерпретацію як системної властивості регіональної економічної системи, що проявляється через здатність до генерування стабільних дохідних надходжень, забезпечення ефективного управління видатковою частиною бюджету та створення умов для сталого фінансового розвитку територіальних утворень.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у концептуальному переосмисленні природи бюджетного потенціалу регіону через призму динамічного системного підходу, що кардинально відрізняється від превалюючих у науковій літературі статичних трактувань цього феномену. Запропонований підхід дозволяє розглядати бюджетний потенціал як адаптивну систему, здатну до еволюційного розвитку під впливом змінних умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Теоретичні концепції дослідження базуються на синтезі положень сучасної теорії фінансового федералізму, інституційної економічної теорії та концепцій сталого регіонального розвитку, що формує міждисциплінарний методологічний базис для комплексного аналізу процесів формування та реалізації бюджетного потенціалу в умовах фінансової децентралізації.

Розроблений у дослідженні комплекс заходів щодо оптимізації механізмів генерування бюджетного потенціалу ґрунтується на системному підході до трансформації інституційних основ управління регіональними фінансами. Запропоновані заходи передбачають раціоналізацію системи міжбюджетних трансфертів через впровадження формульних підходів до розподілу коштів з урахуванням реального фінансового потенціалу територій, що дозволить забезпечити більш справедливе та ефективне вирівнювання фінансових можливостей регіонів. Розширення фінансових компетенцій місцевих органів влади передбачає делегування додаткових повноважень у сфері встановлення та адміністрування місцевих податків і зборів, що сприятиме підвищенню фінансової автономії територіальних громад та стимулюватиме їх зацікавленість у нарощуванні власної дохідної бази. Стимулювання процесів збільшення дохідної складової місцевих бюджетів включає комплекс заходів щодо підтримки малого та середнього підприємництва, покращення інвестиційного клімату на місцевому рівні, детінізації економічних процесів та розвитку інноваційних форм державно-приватного партнерства у сфері надання публічних послуг.

Формування бюджетного потенціалу регіонів визначається ключовими факторами: рівнем економічного розвитку (ВРП на душу населення), галузевою структурою економіки (частка промисловості, сільського господарства, послуг), демографічною ситуацією (чисельність та віковий склад населення) та інвестиційною привабливістю території. Малий та середній бізнес формує до 65% податкових надходжень місцевих бюджетів, тоді як рівень тінізації економіки (в Україні 32-35%) зменшує бюджетний потенціал. Ефективність міжбюджетних відносин та якість фінансового

менеджменту на місцевому рівні безпосередньо впливають на здатність регіонів мобілізувати та використовувати фінансові ресурси.

Концептуальні засади фінансової децентралізації базуються на теорії фіскального федералізму та принципі субсидіарності. Процес охоплює три компоненти: децентралізацію доходів (закріплення за місцевими бюджетами стабільних дохідних джерел), децентралізацію видатків (передача функцій та відповідальності на місцевий рівень) та децентралізацію прийняття рішень (автономія в управлінні місцевими фінансами). Критичним є збалансування автономії органів місцевого самоврядування з необхідністю державного регулювання для запобігання міжрегіональним диспропорціям.

Світовий досвід демонструє різні моделі: німецький кооперативний федералізм із чітким розподілом доходів між рівнями влади; швейцарська модель з високою фіскальною автономією кантонів (до 30% власних податків); польська трирівнева система (гміни-повіти-воєводства) з розширеною дохідною базою; французька поступова децентралізація з механізмами міжтериторіального співробітництва; скандинавська модель поєднання децентралізації з соціальним захистом; канадський асиметричний федералізм з урахуванням економічного потенціалу провінцій.

Проблеми фінансової децентралізації в Україні включають: недостатню фінансову автономію (власні доходи місцевих бюджетів складають лише 52% від загальних доходів), значні міжрегіональні диспропорції (різниця у доходах на душу населення між регіонами сягає 3-4 рази), недосконалість системи міжбюджетних трансфертів (базова дотація не враховує реальний фіскальний потенціал), низьку інституційну спроможність органів місцевого самоврядування та недостатню фінансову прозорість.

Напрями вдосконалення передбачають: стабілізацію дохідних джерел місцевих бюджетів через удосконалення місцевого оподаткування та розширення доступу до позабюджетних джерел фінансування; оптимізацію системи міжбюджетних трансфертів на основі формульного підходу з урахуванням фіскального потенціалу; зміцнення інституційної спроможності через підвищення кваліфікації кадрів та впровадження сучасних управлінських технологій; підвищення прозорості через партисипативне бюджетування та громадський контроль; стимулювання місцевого економічного розвитку через створення сприятливого бізнес-середовища та міжтериторіальне співробітництво.

Значущість проведеного дослідження детермінується його внеском у розвиток теоретико-методологічного інструментарію управління бюджетним потенціалом регіонів через формулювання концептуально нових підходів до інтерпретації природи цього феномену та розробку практично орієнтованих рекомендацій щодо оптимізації процесів його формування та реалізації в контексті сучасних децентралізаційних трансформацій української бюджетної системи. Дослідження сприяє поглибленню наукового розуміння складних взаємозв'язків між процесами фінансової децентралізації та динамікою розвитку бюджетного потенціалу регіональних утворень, що створює теоретичне підґрунтя для подальших наукових студій у сфері регіональних фінансів та бюджетної політики.

Прикладна цінність здобутих результатів визначається можливістю їх безпосереднього застосування органами державної влади та місцевого самоврядування при розробці та імплементації стратегічних документів бюджетного планування, формуванні програм соціально-економічного розвитку територій та удосконаленні механізмів міжбюджетних відносин на регіональному рівні. Реалізація запропонованих у дослідженні рекомендацій створить передумови для суттєвого підвищення ефективності процесів мобілізації та використання бюджетних ресурсів регіонів, забезпечення їх фінансової самодостатності через диверсифікацію дохідної бази та формування стійкого інституційного фундаменту для збалансованого довгострокового розвитку українських територіальних утворень в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів.

Перспективи подальших наукових досліджень у даній проблематиці пов'язані з розробкою комплексних методологічних підходів до кількісного оцінювання ефективності процесів формування та використання бюджетного потенціалу регіонів, створенням системи індикаторів моніторингу результативності децентралізаційних реформ, а також з обґрунтуванням інноваційних фінансових інструментів стимулювання економічного зростання територій в умовах цифровізації економічних процесів та поглиблення міжнародної економічної інтеграції.

Висновки. Проведене дослідження теоретико-методологічних засад формування бюджетного потенціалу регіонів в умовах фінансової децентралізації дозволяє сформулювати наступні висновки.

Обґрунтовано інноваційний підхід до трактування бюджетного потенціалу регіону як динамічної системи, що еволюціонує під впливом внутрішніх факторів (рівень економічного розвитку, демографічна ситуація, інституційна спроможність місцевих органів влади, інвестиційна привабливість території) та зовнішніх чинників (державна бюджетна політика, макроекономічна ситуація, нормативно-правове регулювання, міжнародні економічні процеси). Це кардинально відрізняється від традиційних статичних підходів та дозволяє розширити теоретичні рамки дослідження бюджетного потенціалу як адаптивної системи, здатної до еволюційного розвитку в мінливих умовах зовнішнього середовища.

Встановлено, що малий та середній бізнес формує до 65% податкових надходжень місцевих бюджетів, тоді як рівень тінізації економіки (32-35% в Україні) значно зменшує бюджетний потенціал регіонів. Підтверджено критичну роль галузевої структури економіки, демографічної ситуації та інвестиційної привабливості у формуванні фінансових можливостей територіальних утворень. Доведено, що ефективна фінансова децентралізація базується на триєдиному підході: децентралізації доходів (закріплення стабільних дохідних джерел), децентралізації видатків (передача функцій та відповідальності) та децентралізації прийняття рішень (автономія в управлінні місцевими фінансами).

Систематизовано світовий досвід успішних моделей фінансової децентралізації, включаючи німецький кооперативний федералізм, швейцарську модель з високою фіскальною автономією (до 30% власних

податків), польську трирівневу систему, французьку поступову децентралізацію, скандинавську модель поєднання децентралізації з соціальним захистом та канадський асиметричний федералізм. Виявлено спільні риси успішних моделей: чіткий розподіл повноважень між рівнями влади, висока фінансова автономія місцевих органів самоврядування та ефективні механізми міжрегіонального фінансового вирівнювання.

Ідентифіковано ключові проблеми фінансової децентралізації в Україні: недостатню фінансову автономію територіальних громад (власні доходи складають лише 52% від загальних надходжень), значні міжрегіональні диспропорції (різниця у доходах на душу населення сягає 3-4 рази), недосконалість системи міжбюджетних трансфертів, низьку інституційну спроможність органів місцевого самоврядування та недостатню фінансову прозорість бюджетного процесу.

Розроблено комплексну систему заходів щодо оптимізації механізмів формування бюджетного потенціалу: стабілізацію дохідних джерел місцевих бюджетів через удосконалення системи місцевого оподаткування та розширення можливостей залучення позабюджетних ресурсів; оптимізацію системи міжбюджетних трансфертів на основі формульного підходу з урахуванням фіскального потенціалу територій; зміцнення інституційної спроможності через підвищення кваліфікації кадрів та впровадження сучасних управлінських технологій; підвищення прозорості бюджетного процесу через партисипативне бюджетування та громадський контроль; стимулювання місцевого економічного розвитку через створення сприятливого бізнес-середовища.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання органами державної влади та місцевого самоврядування для формування ефективної бюджетної політики на регіональному рівні. Впровадження запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності управління бюджетними ресурсами, забезпеченню фінансової самодостатності регіонів та створенню стійкого фундаменту для збалансованого розвитку українських територій в умовах поглиблення децентралізаційних процесів.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з розробкою методологічних підходів до кількісного оцінювання ефективності формування та використання бюджетного потенціалу регіонів, обґрунтування системи індикаторів моніторингу результативності децентралізаційних реформ, а також дослідженням впливу цифровізації на трансформацію механізмів управління місцевими фінансами в умовах євроінтеграційних процесів та розвитку інноваційної економіки.

1. Луніна І. О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України. *Фінанси України*. 2010. № 9. С. 3–12.

2. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг : навчальний посібник / Г. А. Борщ, В. М. Вакулєнко, Н. М. Гринчук та ін. Київ, 2017. 107 с.

3. Бондарук Т. Г. Місцеве самоврядування та його фінансове забезпечення в Україні : монографія. Київ : Експрес, 2009. 608 с.

4. Децентралізація : веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/>

5. Місцеві бюджети. Open Budget: веб-сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=0753300000>
6. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін ; Асоціація міст України. Київ : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
7. Марценюк О. В., Гуменна О. І., Деньдобра Т. В. Перспективи зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад в умовах децентралізації. Економіка і суспільство. 2023. Вип. 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-50>.
8. Чугунов І. Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку : монографія. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2021. 532 с.
9. Румянцева В. В. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень. Економіка та суспільство. 2024. № 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-122>.
10. Глущенко Ю. А. Бюджетна безпека та проблеми наповнення місцевих бюджетів в умовах децентралізації управління в Україні. Наукові записки Інституту законодавства Верховної ради України. 2021. № 1. С. 122–131.
11. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: вступ до фінансової науки / пер. з нім. С. І. Терещенко, О. О. Терещенка ; під заг. ред. В. М. Федосова. Київ : Либідь, 2000. 654 с.
12. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку : монографія. Київ : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2009. 864 с.

1. Lunina, I. O. (2010). Formuvannya mistsevykh biudzhativ na osnovi pryntsyphu ekvivalentnosti: shliakh do efektyvnoi biudzhetnoi systemy Ukrainy [Formation of local budgets based on the principle of equivalence: a path to an effective budget system of Ukraine]. *Finansy Ukrainy*, 9, 3–12.
2. Borshch, H. A., Vakulenko, V. M., Hrynychuk, N. M., Dekhtiarenko, Yu. F., Ihnatenko, O. S., Kuibida, V. S., Tkachuk, A. F., & Yuzefovych, V. V. (2017). Resursne zabezpechennia obiednanoi terytorialnoi hromady ta yii marketynh [Resource provision of united territorial community and its marketing]. Kyiv.
3. Bondaruk, T. H. (2009). Mistseve samovriaduvannya ta yoho finansove zabezpechennia v Ukraini [Local self-government and its financial provision in Ukraine]. Kyiv: Ekspres.
4. Detsentralizatsiia [Decentralization]. from <https://decentralization.gov.ua/>
5. Mistsevi biudzhety. Open Budget [Local budgets. Open Budget]. Retrieved July 30, 2023, from <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=0753300000>
6. Kyrylenko, O., Malyniak, B., Pysmennyi, V., & Rusin, V. (2015). Planuvannya ta upravlinnia finansovymy resursamy terytorialnoi hromady [Planning and management of financial resources of territorial community]. Kyiv: TOV «PIDPRYEMSTVO «VI EN EI».
7. Martseniuk, O. V., Humenna, O. I., & Dendobra, T. V. (2023). Perspektyvy zmitsnennia finansovoi samodostatnosti terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii [Prospects for strengthening financial self-sufficiency of territorial communities under decentralization]. *Ekonomika i suspilstvo*, 51. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-50>
8. Chuhunov, I. Ya. (2021). Biudzhetna stratchiia suspilnoho rozvytku [Budget strategy of social development]. Kyiv: Kyivskyi natsionalnyi torhovelno-ekonomichnyi universytet.
9. Rumiantseva, V. V. (2024). Biudzhetna polityka v umovakh ekonomichnykh peretvoren [Budget policy in conditions of economic transformations]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 68. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-122>
10. Hlushchenko, Yu. A. (2021). Biudzhetna bezpeka ta problemy napovnennia mistsevykh biudzhativ v umovakh detsentralizatsii upravlinnia v Ukraini [Budget security and problems of filling local budgets under management decentralization in Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi rady Ukrainy*, 1, 122–131.
11. Blankart, Ch. (2000). Derzhavni finansy v umovakh demokratii: vstup do finansovoi nauky [Public finance in democracy: introduction to financial science] (S. I. Tereshchenko & O. O. Tereshchenka, Trans.; V. M. Fedosov, Ed.). Kyiv: Lybid.
12. Heiets, V. M. (2009). Suspilstvo, derzhava, ekonomika: fenomenolohiia vzaiemodii ta rozvytku [Society, state, economy: phenomenology of interaction and development]. Kyiv: Instytut ekonomiky ta prohnouzuvannya NAN Ukrainy.